

het tiende vlaams congres voor communicatiewetenschap in een notedop

**marc soumillion
patrick van der aa**

Op 9 december 1982 kwamen professoren, assistenten, studenten en practici uit de communicatiewereld bijeen om zich te buigen over de gemeenschapsproblematiek in de massamedia, op een congres dat georganiseerd werd door de drie universitaire communicatiewetenschappelijke instellingen van het Vlaamse land.

Na een korte openingsrede door R.U.G.-rector Cottenie en een toelichting omtrent het congressthema vanwege voorzitter J. Briers, die daarin ondermeer aanstipte dat het verschil tussen reductieve en additieve objectiviteit erin bestaat dat men enerzijds alleen aandacht schenkt aan de wensen van het eigen publiek en dat men anderzijds alle visies aan bod laat komen, kregen enkele buitenlandse personaliteiten het woord om te praten over de vertekening van de realiteit in

het nieuws en over de gemeenschapsproblematiek in hun media.

Het eerste onderwerp werd aangesneden door de Schotse professor J. Eldridge van de Glasgow University. Tegenover de algemeen verspreide opvatting dat het televisienieuws onpartijdig, natuurlijk en neutraal is, en uitsluitend feiten weerspiegelt, ontvouwde hij hoe de werkwijzen van de media (TV) leiden tot vertekening van het nieuws. De meest voorkomende manieren waarop dit al dan niet bewust gebeurt zijn volgens hem: de combinatie van klank en beeld, de drang naar 'viewability', de 'hidden interventions' van de makers voornamelijk bij montage, de 'agenda setting' die tot uiting komt bij het voorlezen van de 'headlines', de woordkeuze, het voorstellen van een correspondent als een expert en het inpassen van feiten in een

bepaald frame voor een verhaal. Deze manieren werden veelvuldig geïllustreerd, niet in het minst met voorbeelden uit de Falkland-crisis. Belangrijk was ook zijn vaststelling dat onpartijdigheid al te vaak wordt gedefinieerd als het tegen elkaar opzetten van conflictuele tendensen.

De Zwitserse professor U. Saxer van de Universität Zürich behandelde in zijn referaat achtereenvolgens de journalistieke objectiviteit als democratisch informatiepostulaat, het massamediasysteem in Zwitserland en hoe men in zijn land de objectiviteitseis tracht na te leven en tenslotte de prestaties van het Zwitserse systeem met betrekking tot diezelfde objectiviteit. Zoals in de meeste democratische landen wordt ook in Zwitserland m.b.t. de omroeporganisaties de onuitvoerbare objectiviteitseis

gesteld. Objectiviteit kan slechts benaderd worden door het publiek de kans te bieden zich een betrouwbaar beeld te vormen van de werkelijkheid op basis van correcte informatie. Twee essentiële voorwaarden hiertoe zijn de volledigheid en de onpartijdigheid van de informatie. Drie instanties kunnen een rem vormen voor de objectiviteit: het publiek met zijn intolerantie, de politici door ondemocratisch te handelen en de journalisten door bewuste manipulatie of door onbekwaamheid.

In een land als Zwitserland met één culturele meerderheid en drie minderheden en een sterk geregionaliseerde mediastructuur is het opvallend dat de minderheden voldoende aan bod komen in de verschillende media. Er is bijgevolg voldoende additieve objectiviteit aanwezig in de Zwitserse media. De Zwitserse televisie is erin geslaagd met eerder bescheiden middelen een geografisch evenwichtige nieuwsverspreiding te garanderen.

Omdat de politici en het publiek de impact van de televisie overschatten, wordt deze nauwgezet op de vingers gekeken en kan zij minder gespecialiseerd en minder agressief berichten dan de radio. Nochtans dient gezegd te worden dat de omroep in zijn geheel (S.R.G.) een linkse interpretatie van de omroeprijlijnen huldigt en zich hierdoor bezwarende kritiek vanuit rechtse hoek op de hals haalt. Tot slot onderstreepte Saxer dat een beter uitgebouwde journalistenopleiding een grotere garantie zou bieden voor de objectiviteit.

Als laatste spreker van de voormiddag kwam de heer Comeau van de Canadian Broadcasting Corporation aan het woord. Vooreerst merkte deze op dat de problemen i.v.m. de berichtgeving in Canada bekeken moet worden in het licht van de culturele en sociale geschiedenis die de Franstalige en Engelstalige gemeenschap heeft geconditioneerd. De tegenstelling tussen een zwakkere Francofone en een sterkere Engelstalige gemeenschap beïnvloedt hun houding t.o.v. de media op alle niveaus. Deze kloof komt tot uiting en wordt nog vergroot door een 'amerikanisatie' van de mediabenedering langs Engelstalige zijde en een toenadering tot andere Franstalige gemeenschappen langs Fransstalige zijde.

Ook zijn er verschillen waar te nemen op het vlak van de berichtgeving en de interpretatie ervan al naargelang het moment

waarop deze verstrekt wordt: al dan niet crisissituatie. In de marge merkte Comeau nog op dat de informatie een macht is in de handen van de regeringen, waarbij hij ter overweging de vraag meegaf waar de macht van de pers gebleven is.

De namiddagzitting werd geopend met een toespraak van J. Billiet van de K.U. Leuven die het mediabeleid onder de loupe nam in het licht van de culturele autonomie en de gemeenschapsvorming. Hij stelde ondermeer voorop dat de 'eigenaardigheden' van onze samenleving aan de oppervlakte komen in de diverse discussies omtrent het mediabeleid, waarmede Billiets opvattingen goed aansluiten bij de stellingen van Comeau. Sinds in 1971 de staatsvorming werd doorgevoerd, ressorteert het omroepbeleid onder de bevoegdheden van de gemeenschappen. Ondanks deze regionalisering kan er echter moeilijk sprake zijn van een specifiek, autonoom omroepbeleid omdat de nationale politiek van evenredige vertegenwoordiging doorgetrokken werd naar de gemeenschappen toe. Verzuiling en participatie laten zich gevoelen op het vlak van de organisatie van samenleving en media en sijpelen ten dele door in de mediaboedenschappen. De media zijn naast het schoolnet belangrijk voor het in stand houden van de verzuiling en dragen bij tot de communautarisering van allerhande problemen. Op die manier creëren de media uiteindelijk Walen en Vlamingen.

Illustratief materiaal werd aangebracht door P. Verlinden die zijn kwantitatief onderzoek voorstelde naar de TV-nieuwsberichtgeving op de BRT over binnenlandse betogingen in het eerste televisiejaar in de periode 1960-1974. Het overgrote deel van de in het nieuws gebrachte betogingen had betrekking op de organisatie van de staat en vond in Vlaanderen plaats. De grootte van de betogingen was niet steeds een criterium voor de aandacht vanwege de televisienieuwsdienst. Welke criteria dan wel een rol speelden en welke conclusies konden getrokken worden uit dit cijfermateriaal werd ons niet uit de doeken gedaan.

Dezelfde opmerking geldt bovendien ten aanzien van de onderzoeksresultaten die werden voorgesteld door A. Fordyn van de R.U.G. Hij kwam tot de bevinding dat met betrekking tot de culturele identiteit de mediawetgeving van de Franstalige

gemeenschap blijkt geeft van een grotere nadruk op de culturele eigenheid, de ontwikkeling en de verspreiding van de eigen cultuur en samengaand daarmee van een tendens tot grotere decentralisatie en betrokkenheid van de onderscheiden regio's.

Met betrekking tot de objectiviteitsverplichting voor de beide instituten belast met de openbare radio- en televisiedienst, werd vastgesteld dat deze objectiviteitsnorm verschillend wordt gereguleerd, geïnterpreteerd en gecontroleerd bij BRT en RTBF.

Vervolgens had een geanimeerd debat plaats dat vroegtijdig werd afgebroken door 'moderator' J. Briers, die zich als congresvoorzitter strikt aan het tijdschema wenste te houden.

In dit debat, waarbij de aanwezigen te weinig aan hun trekken konden komen, werd uitgegaan van de vraag of onze media niet een nationale cohesie moeten bevorderen zoals dat in het buitenland het geval is. Er bestond een consensus bij de vier journalisten omtrent de idee dat het niet de taak is van de media een dergelijke toenaderingsbeweging op gang te brengen of te bevorderen daar hun essentiële functie erin bestaat een doorgeefluik voor informatie te zijn. Bovendien zou het bewerkstelligen van dergelijke evolutie ingaan tegen de wil van het publiek en de politieke tendens tot communautarisering. Deze stellingname van de practici werd bijgevallen door professor Saxer die erop wees dat wanneer groepen in de samenleving autonomie wensen, de media daar niets tegen kunnen doen en dat diegenen die een dergelijke taak voor de media weggelegd zien, de macht van de media overschatten.

Na het abrupte einde van dit debat formuleerde de congresvoorzitter enkele afrondende bedenkingen, waaronder — vrij onverwacht — zijn vraag naar één administrateur-generaal voor BRT-RTBF, een idee die nooit tevoren aan bod was gekomen.

Sluitstuk van het congres was een herdenking van wijlen Prof. dr. Th. Luyckx waarbij een Liber Memorialis ter zijner attentie werd aangeboden aan zijn echtgenote.

Het weze nog opgemerkt dat een aantal studenten een petitie ondertekenden ter ondersteuning van een meer kritisch georiënteerde journalistiek.